

Az ezt követő tanulmányban KOVÁCS ÉVA a természeti környezetre utaló településnevek szerkezeti tulajdonságait középpontba helyező, 2193 elemű (több forrásból származó) névkorpuszán végzett kutatásának az eredményeit mutatja be (163–178).

BÁBA BARBARA olyan, a korai oklevelek kevert nyelvi állapotával kapcsolatos történeti dialektológiai szempontokat taglal cikkében, mint például az oklevélírói norma, a hagyomány és a scriptor saját nyelvjárása közötti eltérés, illetve az oklevél eredeti vagy másolt voltának kérdései (179–192).

A kötet utolsó írásában MOZGA EVELIN egy előzőleg megkezdett tanulmányát folytatja a Tihanyi összeírás szláv eredetű személynéveiről (193–219). Míg a korábbi, 14. számban azokat a személynévi adatokat ismertette, amelyeknek az előzményei összetett szláv nevek voltak, addig a jelen kötetben az egyszerű szláv nevekre visszavezethető alakokat elemzi szócikkes formában, két nagyobb (morfológiai változtatással és anélkül átvett) csoportra osztva anyagát.

3. A kötetben szereplő tanulmányok javarészt a korai ómagyar kori oklevelek szórványemlékeinek az elemzési lehetőségei, valamint az azokból levonható tanulságok köré szerveződnek. Az alapvetően névtörténeti kérdéseket tárgyaló írások nem csupán a nyelvtudomány, hanem a középkori magyar történelem iránt érdeklődőknek is hasznos olvasmányul szolgálhatnak.

MAYER PÉTER

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8344-8286>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 52. (2017)

Szerkesztők: OLIVIU FELECAN – UNNI-PÄIVÄ LEINO. The International Council of Onomastic Sciences, Uppsala. 122 lap

1. A folyóirat 2017. évi száma öt, tematikusan nem összefüggő tanulmányt közöl, amelyeket újdonságként két rövidebb, a névtani terminológia kérdéseivel foglalkozó rövid cikk egészít ki.

2. Az első írásban RICHARD COATES kel a TPTP (The Pragmatic Theory of Properhood), vagyis a tulajdonnévi jelleg pragmatikai elméletének a védelmére néhány kutató bírálataira reagálva (7–26). Meglátása szerint a legfőbb problémát az okozza, hogy bizonyos kulesterminusokat – mint amilyen az *értelem*, a *jelentés*, a *denotáció* vagy akár az *utalás* – egymáshoz képest eltérően határoz meg a filozófia és a nyelvészet, illetve ezek különböző elméleti keretei. A szerző következetesen JOHN LYONS 1977-es definícióiból indul ki, és a további magyarázataiban, pontosításaiban is ezekre támaszkodik.

Ezt követi VALERIA DI CLEMENTE tanulmánya (27–44), amely a Ragman Rollban megjelenő germán eredetű női nevekkal foglalkozik. A többnyelvű hűbéreskü-gyűjtemény 1296-ban,

Skócia angol megszállása idején készült, benne skót nemesek, főpapok és polgárok I. Eduárd angol királynak tett fogadalmai olvashatók. A dokumentum megközelítőleg 80 női keresztnévet tartalmaz. A szerző mindenekelőtt a forrás történetét ismerteti, majd azokat a női neveket elemzi, amelyek (részben vagy egészben, esetenként vitathatóan) germán eredetűek; pl. *Ade, Alice, Aline, Aliue, Edith(e), Ele, Emme, Gode, Maut, Ro(e)se*.

A harmadik cikkben (45–66) JACK KEILO a francia vonatkozású bejrúti utcanevet mutatja be. Libanon ugyanis az I. világháborút követően 1943-ig francia népszövetségi irányítás alatt állt, s Bejrút számos emléket őrzött meg a korábbi időszakból. KEILO ezeket három nagyobb csoportra osztja aszerint, hogy milyen nézőpontból állítanak emléket az egykori francia fennhatóságnak: Franciaország mint 1. mandátori, katonai és szuverén; 2. vallási; 3. szellemi hatalom. A képekkel és térképekkel illusztrált helynévpéldákat felsorakoztató írás a különféle típusokat a politikai ideológiák kifejeződésével és az ún. „feltalált hagyomány” koncepciójával köti össze, továbbá arra is kitér, hogy a bemutatottak miként válnak a francia fennhatósággal kapcsolatos narratívák részévé és egyúttal toponímiai mintázatokká, tradíciókká.

A következő tanulmányban (67–88) ADRIAN KOOPMAN a katonai kabalaállatok és a madarak elnevezéseinek a tulajdonnéviségével foglalkozik a norvég királyi gárda jelenlegi üdvöskéjének, a *Brigadier Sir Nils Olav* (‘Nils Olav tábornok úr’) nevű pingvinnek a példáján keresztül. Először is a köznevek és a tulajdonnevek különbségére igyekszik rámutatni. Ezután azt helyezi előtérbe, hogy a fajnevek mikor viselkednek köz- és mikor tulajdonnévként, illetve hogy mindezt tükrözi-e a kis és nagy kezdőbetűk használata. A továbbiakban az állatoknak adott személyneveket mint szokásrendszert elemzi röviden, majd tételesen bemutatja a katonai kabalaállatok elnevezésének néhány példáját. Legvégül a *pingvin* szó etimológiájába és az állat katonai kabalaként való alkalmazásának motivációiba nyerünk betekintést.

Az ötödik írásban (89–106) MARIA SARHEMAA olyan finn és magyar szóösszetételeket vizsgál, amelyek köznevesült tulajdonnevet tartalmaznak. Az elemzéseket szlengszótárakból vett példákon végzi el azok szerkezete és jelentése alapján. A köznevesült elemek mint alaptagok (pl. finn *maajussi/maamatti* ‘földműves, farmer’ < *Jussi/Matti* [férfinevek]) nagyobb számban reprezentálódnak, és megjelenésük jellemzően véletlenszerű. Ezzel szemben a bővítményként funkcionáló nevek köznevesült formái általában már önmagukban is hordoznak valamiféle jelentést, így a velük alkotott összetételek többnyire ugyanahhoz a fogalmi kerethez kapcsolódnak (*zsuzsi* ‘illemhely’ és *zsuzsifogkefe* ‘vécekefe’ < *Zsuzsi*). SARHEMAA megfigyelései alapján a finnek nagyobb számban alkalmaznak férfi-, míg a magyarok női neveket az ilyen típusú összetételeikben, és a felhasznált nevek tipikusan a gyakoribb keresztnévek közé tartoznak. Tanulmánya végén az eddigiekből kiindulva igyekszik meghatározni azokat a sémákat, amelyek további hasonló alakok létrejöttét segíthetik elő.

3. A rövid cikkek sorát szintén RICHARD COATES nyitja, ezúttal egy terminológiai felvetéssel (109–114). Meglátása szerint az *onymoid* szakkifejezés alkalmas lehet azoknak a szavaknak, szóösszetételeknek, szószervezeteknek a megnevezésére, amelyek jelentéssel és jelentés nélkül utaló elemekként is értelmezhetők. Ezek egyik típusát azok képezik, amelyek egyetlen denotátummal rendelkeznek (legalábbis a hétköznapi nyelvhasználatunkban); pl. *a Nap, a világ*. A másik típusba olyan komplexebb nyelvi kifejezések tartoznak, amelyek főtagja ugyan több dologra is vonatkozhat, a teljes szerkezet mégis egydenotátumú; pl. *a Sóhajok hídjá, a miniszterelnök*.

Az utolsó írásban EVGENY SHOKHENMAYER a RICHARD COATES által neologizmusként bevezetett *properhood* 'tulajdonnéviség, tulajdonnévi jelleg' terminus francia megfelelőjét keresi (115–122). A szóba jöhető megoldások számbavétele után a már egy ideje használatban lévő *proprialité* alakot javasolja felvenni az angol szakszó francia megfelelőjeként az ICOS (The International Council of Onomastic Sciences) terminológiai listájára, német nyelvű ekvivalenseként pedig a *Proprialität*-et nevezi meg.

4. Az *Onoma* 52. tanulmányai a névtan elméleti, módszertani és tematikai sokszínűségét bizonyítják; a kisebb terjedelmű cikkek újító szakkifejezés-javaslati pedig nemzetközileg is hasznára válhatnak az onomasztikának.

MAYER PÉTER

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8344-8286>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 53. (2018)

Szerkesztők: OLIVIU FELECAN – UNNI LEINO. The International Council of Onomastic Sciences, Uppsala. 125 lap

1. A folyóirat 53. kötete tematikus szám: az irodalmi névtan elméleteivel foglalkozó kutatásokat ad közre. Lengyel, cseh, német, angol és amerikai szerzők angol nyelven írt, a témában megkerülhetetlen írásait tartalmazza, valamint három könyvismertetést közöl. Hat tanulmány olvasható benne, melyek mindegyike az irodalmi névadás általánosan alkalmazható elméletének kidolgozására, bemutatására, tanulmányozására törekedett, első sorban a tulajdonnevek irodalmi szövegekben betöltött szerepét állítva a fókuszba.

2. A folyóiratszámot – a rövid szerkesztőségi előszót (2) követően – a vendégszerkesztők: MARTYNA KATARZYNA GIBKA és RICHARD COATES bevezető írása nyitja (7–11). Az irodalmi névadás vizsgálatát gyakran másodlagosnak tekintik a tudományterület más (al)ágazataival szemben. Beszédesebb lehet az a tény, hogy teljes egészében az irodalmi névadás tanulmányozására irányuló nemzetközi tudományos folyóiratból csak kettő létezik. A bevezető a folyóiratszám összképének felvázolásával, az egyes tanulmányok tartalmának, főbb megállapításainak rövid áttekintésével zárul.

RICHARD COATES tanulmánya (11–31) az általa kidolgozott elméleti keretet (The Pragmatic Theory of Properhood: TPTP) mutatja be annak megvilágítására, hogy mit is jelent a jelentés a művészeti alkotásokban, elsősorban az irodalomban előforduló tulajdonnevek vonatkozásában. Különösen a tudatos történelmi cselekményként értelmezett névalkotás (onomatogenezis) nyelvi alapjaira összpontosít egy olyan irodalom-felfogásban, amely programszerűen minimalizálja a szerző szerepét. Ezen túlmenően szót ejt egyrészt a neveknek az olvasás folyamatába való bevonásáról, másrészt a nevek fordításának lehetetlenségéről